

Здасюк Н. М. Камплектаванне музейных фондаў як сродак пашырэння крыніцазнаўчай базы гістарычных даследаванняў / Н. М. Здасюк // XXI век: актуальныя праблемы історычнай науки: Матэрыялы міжнароднага навуковага канферэнца, прысвечанага 70-летнюю іст. фак. БГУ. Мінск, 15–16 апр. 2004 г. / Редкал.: В. Н. Сідорцов. (отв. ред.) і др. – Мн: БГУ, 2004. – С. 102–104.

Н. М. ЗДАСЮК
Рэспубліка Беларусь, г. Мінск

КАМПЛЕКТАВАННЕ МУЗЕЙНЫХ ФОНДАЎ ЯК СРОДАК ПАШЫРЭННЯ КРЫНІЦАЗНАЎЧАЙ БАЗЫ ГІСТАРЫЧНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

Навуковае камплектаванне фондаў прадугледжвае планамерную і мэтанакіраваную дзейнасць музея па выяўленні прадметаў музейнага значэння, адпавядаючых профілю музея, іх набыццю і сістэматызацыі ў фондах музея. Бессістэмнае, стыхійнае папаўненне музейных фондаў, характэрнае для даволі працяглага перыяду існавання беларускіх музеяў, прыводзіць не да фарміравання музейных калекцый па накірунках, а да засмечвання і разбаўлення навуковай вартасці музейнага матэрыялу. Упершыню савецкія музейныя спецыялісты звярнулі ўвагу на праблему камплектавання музейных фондаў у 1960-х гг. У наступныя гады гэта пытанне не страчвала актуальнасці і працягвала актыўна абмяркоўвацца і вывучацца. Без сумненняў, на прынцыпах камплектавання музейных фондаў у тэя часы адлюстраваліся адносіны да музея як да асветніцкай, ідэалагічнай установы [1]. Гэта тэндэнцыя ўзмацнілася на пачатку 1980-х гг., калі ЦК КПСС прыняў палажэнне «Аб

паляпшэнні ідэйна-выхаваўчай працы музеяў» [2]. Канцэнтрыцыя намаганняў музея на прапагандзе сацыялістычнага вобраза жыцця вяла да таго, што ўсе іншыя функцыі музея, у першую чаргу камплектаванне музейных калекцый, былі падначалены прапагандзе. Вынікам такой палітыкі стаў склад музейных фондаў, большасць з якога – да 60 % – складалі матэрыялы па гісторыі сацыялістычнага будаўніцтва [3]. Нічога дрэннага ў збіранні адзначаных матэрыялаў няма, яны таксама з’яўляюцца сведкамі нашай гісторыі, але па-за ўвагай музейшчыкаў заставалася тысячагадовая гісторыя краіны. Негатыўна на складзе музейных калекцый адбілася і залішня ўвага да колькасных паказчыкаў. Імкненне музеяў папоўніць у кароткія тэрміны свае фонды адлюстроўвалася на якасці збіраемага матэрыялу, яго апісанні. У выніку экспазіцыі шматлікіх музеяў ператварыліся ў кабінеты палітасветы, якія будаваліся на пісьмовых крыніцах, табліцах, дыяграмах, ператвараліся ў ілюстрацыі да падручнікаў.

У другой палове 1980-х гг. пытанне камплектавання музейных фондаў набыло асабліваю актуальнасць. Неабходнасць змянення экспазіцыій музеяў, арганізацыі выставак па актуальных праблемах гісторыі і культуры рэспублікі падкрэсліла, што большасць музеяў не мае ў сваіх фондах адпаведных крыніц. Звязана гэта было з шматгадовай дзяржаўнай палітыкай у музейнай справе, у выніку чаго ўсё тое, што заставалася за рамкамі афіцыйнай гістарычнай навукі, не трапляла і ў музейныя зборы.

Адзін з галоўных шляхоў вырашэння вызначанай праблемы спецыялісты-музейшчыкі бачылі ў змяненні падыходаў да камплектавання музейных фондаў. Вельмі агульны характар планаў камплектавання, без уліку спецыфікі і профіля канкрэтнага музея, негатыўна адбіўся на складзе музейных збораў. Адсутнасць навукова абаснаванага мэтанакіраванага плана прыводзіла не да фарміравання поўнай музейнай калекцыі, а да засмечвання і распылення навуковай значнасці музейнага матэрыяла. Таму вядучым музеям рэспублікі і аддзелу музеязнаўства Міністэрства культуры БССР было даручана ў 1990–1991 гг. распрацаваць навукова абгрунтаваныя крытэрыі адбору музейных

матэрыялаў па якасным паляпшэнні стану фондавых калекцый для ўсіх музеяў адпаведнай тэматычнай накіраванасці [7].

Першым крокам на шляху паляпшэння якаснага стану музейных збораў было прапанавана правядзенне якаснай ацэнкі стану фондавых калекцый кожнага музея. У якасці яе крытэрыяў вызначаліся наступныя: удасканаленне каштоўнасці кожнай рэчы для больш дакладнага аднясення яе да асноўнага фонду; удакладненне складу існуючых калекцый і вызначэнне сярод іх традыцыйна склаўшыхся; ацэнка якасці кожнай калекцыі [8]. Дадзеныя мерапрыемствы былі накіраваны на пераадоленне таго факта, калі часам самі музейшчыкі не ведалі, якімі зборамі валодае музей і ў якім стане яны знаходзяцца. Атрыманя вынікі адзнакі стану фондавых калекцый былі пакладзены ў аснову складаемых у музеях у гэты ж перыяд комплексных праграм камплектавання музейных фондаў. Галоўны прынцып, які быў пакладзены ў аснову праграм камплектавання большасці музеяў, гэта пакалекцыйны збор прадметаў.

Адной з тэндэнцый у камплектаванні музейных збораў азначанага перыяду было рэзкае скарачэнне на пачатку 1990-х гг. колькасці збіраемых матэрыялаў. Прычын таму было шмат. Гэта і невысокія фінансавыя магчымасці музеяў, з-за якіх скарацілася колькасць экспедыцый; і адсутнасць жорсткіх патрабаванняў на павелічэнне год ад году колькасці збіраемых матэрыялаў; і тое, што ў гэты час толькі пачалася праца па распрацоўцы навуковых канцэпцый развіцця ўсіх напрамкаў дзейнасці музеяў, у тым ліку і перспектывных планаў камплектавання фондаў, што таксама запаволіла тэмпы збору музейных прадметаў. У той жа час адзначаецца, што ў сярэдзіне 1990-х гг. у параўнанні з паказчыкамі сярэдзіны 1980-х, нягледзячы на скарачэнне паступленняў у фондавыя калекцыі, іх якасць паднялася на значна вышэйшы ўзровень.

1. *Пицулин Ю .П.* // Музейное дело в СССР. М., 1976.
2. Музей – очаг воспитания // Правда. 1982. 20 авг. С. 1.
3. *Архіў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.* Ф. 974, воп. 1, спр. 1858.
4. *Бычкова Ю .А.* // Музей и современность: Сб. науч. тр. № 114. М., 1982..
5. *Михалюк А.* Чем богаты? // Перестройка: твоя позиция. 1989. № 3.
6. *Архіў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.* Ф. 974, воп. 1, спр. 1954, л. 6.
7. Там жа. Ф. 974, воп. 1, спр. 1955, л. 13.
8. Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей. Бягучы архіў. Прыкладны варыянт падыходу да адзнакі якасці фондавых калекцый. 1993.